Til dig der venter føl

Agria
Dyreforsikring

Til dig der venter føl

Vi har lavet denne brochure til dig, der venter føl, og gerne vil have nogle ekstra tip til følsæsonen.

Forår er ensbetydende med føl, der løber glade rundt på græsfoldene. Det er en fantastisk tid, men der er også meget, man som hoppeejer skal tænke på før en foling. Hvad skal man f.eks. gøre, når folingen går i gang, og hvad er vigtigt at have styr på, når føllet er født? Her finder du gode råd til før, under og efter folingen, så dit føl får en god start på livet.

Før folingen

Hoppens drægtighed

En hoppe er drægtig i 11 måneder, men det kan variere lidt fra hoppe til hoppe. Det normale er ca. 330 dage plus/minus 14 dage. Hvis et føl bliver født før 320 dage, så regnes det for at være født for tidligt dvs. præmaturt. Hoppen kan gå én måned over tid, hvilket ikke er helt unormalt.
Drægtige hopper bør ikke udsættes for stress og især i slutningen af deres drægtighed, skal de have helt fred og ro. Hold din drægtige hoppe fra konkurrenceheste eller andre heste, der deltager i stævner/events, hvor der er mange heste samlet. Husk også at det er vigtigt, at nytilkomne heste i stalden bliver sat i karantæne i et par uger for at mindske risikoen for spredning af smitsomme sygdomme til den drægtige hoppe.

De bedste forudsætninger for hoppen

Hvis hoppen skal fole indenfor, har hun brug for en stor foleboks med rigeligt halm og gerne ovenpå en dybstrøelse, som hoppen selv har lavet i de sidste 4 uger. Skal hoppen fole udenfor på græs, har hun brug for at være i fred fra de andre heste. Husk, at det ikke er en god ide at transportere en højdrægtig hoppe, der kun har en måneds tid tilbage af drægtigheden, hvis det kan undgås.
Drægtige hopper bør være vaccineret, have fået ormekur og være i god foderstand. De fleste hopper har brug for mere foder under de sidste måneder, da føllet vokser meget i denne periode.

Folingsvagt – hvordan gør du?

De fleste folinger klarer hoppen selv. Alligevel er det utrolig vigtigt at holde godt øje med den drægtige hoppe op til folingen – når en foling går galt, er det ofte fordi, hoppen har folet alene og ikke har fået hjælp i tide. Et overvågningskamera er derfor hoppeejerens bedste ven i de sidste uger op til folingen. Med et kamera som er tilkoblet internettet, kan du overvåge hoppen via din mobiltelefon døgnet rundt.

En anden måde at få en indikation på, hvornår folingen nærmer sig, er at sætte en folingsalarm på hoppen. Der er forskellige slags, der alle kan måle ændringer i hoppens status og give alarm ved start på foling.
Det optimale er at være tilstede uden at forstyrre den naturlige proces. Overvåg hoppen men sørg for at din tilstedeværelse forstyrrer og stresser hoppen. Det er nemlig vigtigt at kunne gribe ind i tide, hvis noget går galt, så man kan hjælpe såvel føllet som hoppen.

Du bør have dette inden folingen!

Med en drægtig hoppe i stalden gælder det om at være velforberedt – både på udstyrsfronten, men også med det rette telefonnummer til dyrlægen. Det kan være en god idé, at lave en aftale med en anden hesteperson, der har erfaring med folinger, som du kan få hjælp af.

Checkliste
- Sterilt saltvand og kompresser til sårpleje
- Bandage til hoppens hale
- Rene håndklæder
- Ur
- Opladt telefon samt telefonnummer til dyrlægen
- Lommelygte
- Klorhexidin eller jodsprit 5% til navlestregen
- Lavement (f.eks. Microlax eller Klyx fra apoteket)
- Termometer
- Sæbe og rene spande
- Steril saks og handsker til at åbne fosterhinden eller klippe navlestrengen

Det kan også være godt at have tænkt over nedenstående, så du kan hjælpe føllet, hvis der bliver behov for det.

Undgå nedkøling! Du bør så vidt, det er muligt, undgå at bruge tæpper eller dækkener. Der bør i stedet sikres et blødt leje, hvor dybstrøelse har den fordel, at der tidligt på året vil komme varme fra underlaget. Et tæppe/dækken kan forstyrre hoppen, og specielt ved førstegangshopper vil det kunne forstyrre hoppen og hendes accept af føllet.

Hvis føllet ikke vil die! Det er en god ide at have modermælkserstatning til det første døgn. Du har måske hørt, at du bør flaske dit føl op, hvis det ikke vil die? Det er en misforståelse, som oftest giver flere problemer end gavn. Hvis føllet ikke patter, bør det tilses af dyrlæge og sondefodres.

Hoppens signaler

Det gælder om at være opmærksom på hoppens signaler, når folingen nærmer sig. De fleste hopper får omkring 3 uger inden folingen afslappede bækkenbånd, også kaldet lødning, som kan mærkes ved, at der er mere blødt på hver side af krydset. Et godt trick er, at du tidligt i drægtigheden mærker efter, så du kan mærke forskel, når hoppen kommer til folingstidspunktet. Hoppens yver vokser også meget de sidste uger før folingen, og hos mange hopper ses ligeledes vokspropper på pattespidserne ca. 24 - 48 timer før folingen. Avlshoppen følger ofte det samme mønster år efter år, så for en nybegynder er det en god idé at skrive ned, hvordan hoppen reagerer – så bliver det nemmere de kommende år. Vær opmærksom på, om der forekommer mælkeløb fra hoppen, da denne information kan være vigtig i vurderingen af risiko for utilstrækkelig optag af antistoffer fra hoppens råmælk.

Ved at overvåge hoppen i god tid før folingen er det nemmere at se forandringerne. Det er ikke usædvanligt at hoppen stopper med at spise eller vandrer rundt i boksen i et døgn eller i timerne op til folingen. Når folingen er tæt på, kan hoppen begynde at flehme, bakke op mod boksvæggen, skyde ryg eller skrabe med hovene, hvilket er lidt de samme symptomer som ses ved kolik. Til sidst vil hoppen ofte svede voldsomt og lægge sig ned. Derefter går det normalt hurtigt, og nogle gange tager det kun et par minutter, før selve folingen starter.

Hvis hoppen bliver syg eller kaster

Hos ca. 2-5 procent af alle drægtige hopper dør føllet i maven efter mere end 150 døgns drægtighed. Føllet fødes for tidligt og lever ikke, når det kommer ud – det kalder man for, at hoppen har kastet. Kastningen kan forekomme pga., at hoppen er blevet påvirket af en abortvirus eller en anden virus. Du skal altid kontakte din dyrlæge, hvis du har mistanke om, at din drægtige hoppe er syg eller har kastet.

Forsikring af hoppe og føl

Agria Foster- og følforsikring er specialforsikringen til dig, der skal have føl. Vi har lavet en pakkeløsning, der giver tryghed både for foster og føl. Forsikringen kan tegnes fra 40. drægtighedsdøgn frem til og med 30. dage før beregnet foling.

Foster- og følforsikringen kan også tegnes, selvom hoppen ikke er forsikret hos Agria. Forsikringen dækker, til føllet er 30 dage gammelt, og føllet kan få tegnet sin egen forsikring allerede fra dets 2. levedøgn, så det får den allerbedste dækning. Læs mere på agria.dk.

Under folingen

Når folingen er igang skal du være til stede for at hjælpe til hvis der bliver brug for det, men uden at forstyrre.

Du vil sikkert gerne være med til folingen, så du kan opleve det lille nye føl komme til verden, og det er også en rigtig god idé. Så er du der, hvis hoppen skulle få brug for hjælp. Under folingens første fase vil hoppen ofte være urolig, hun vil gå meget rundt, skrabe med et forben, kigge mod bagparten, og som regel vil hun begynde at svede. Det er under denne fase, at føllet lægger sig klar i fødselskanalen. Hoppen bør have fred og observeres på afstand.

Folingen har 3 faser, det første er **opblokningsfasen** – livmoderhalsen begynder at åbne sig, så der er plads til, at føllet kan komme ud. Denne fase kan tage alt fra 30 min. til 4 timer, men det kan være svært at holde styr på tiden, da mange hopper er gode til at skjule de første symptomer. Når fostervandet er gået, markerer det overgangen til uddrivningsfasen eller selve folingen.

Når **uddrivningsfasen/folingen** starter, kan det gå rigtig stærkt, men det tager som regel cirka 20-30 minutter. Det er vigtigt, at man som hoppeejer overvåger denne fase, så man kan reagere, hvis noget går galt.
Under uddrivningsfasen lægger de fleste hopper sig ned på siden. Fosterhinden kommer ud med føllets forhove først og derefter mulen. Man kan godt hjælpe, hvis hoppen virker træt, og det går for langsomt. Man tager fat i føllets piber og trækker forsigtigt frem og ned mod hoppens haser, når hun har veer. Føllets mule skal være fri af fosterhinden, også kaldet hammen. Er den ikke det, skal der laves hul i den med det samme, så føllet kan trække vejret.

Hvis du ser, at vandet er gået, og hoppen har stærke smerter, men der inden for 5 minutter stadig ikke er noget føl at se, så skal du tage kontakt til din dyrlæge med det samme! Det kan være at føllet ligger forkert.

Efterbyrdsfasen er, når moderkagen kommer ud, og dette sker ofte umiddelbart efter folingen. Som hovedregel skal efterbyrden være ude inden 2-3 timer. Det er meget vigtigt at undersøge, om hele efterbyrden er kommet ud.

Det kan du gøre ved at folde den ud. Hvis efterbyrden ikke er kommet ud efter 6-9 timer, eller du har mistanke om, at det hele ikke er kommet ud, så skal du kontakte din dyrlæge, da hoppen ellers kan blive alvorlig syg.

Lad navlestregen briste naturligt

Lad hoppe og føl ligge med den intakte navlestreng så længe som muligt efter folingen. Føllet har brug for at få tilført ca. 1-1,5 liter blod fra hoppen via navlestrengen i de første minutter. Den vil ofte briste naturligt, når hoppen rejser sig, eller føllet prøver at komme op og stå. Det er vigtigt at rengøre navlestedet med jodsprit 5% eller klorhexidin for at forhindre en infektion, da der igennem den er direkte adgang til føllets blodomløb.

Den livsvigtige råmælk

Når føllet er født, vil det ganske hurtigt prøve at rejse sig. Man siger at inden for 1 time efter folingen, skal føllet helst være på benene, og inden for 2 timer skal det have diet første gang. Nogle føl har brug for hjælp til at finde yveret første gang. Råmælken er vigtig for føllet, og når det har fået de første slurke, får det ofte smag for at die og bliver hurtigt mere livligt. Hvis føllet ikke selv er kommet i gang med at patte inden for 2 timer, så kontaktes dyrlægen, så føllet kan sondefodres for at sikre den vigtige råmælk.

Hvis hoppen har lækket mælk inden folingen, eller hvis det tager lang tid, før føllet lærer at die, så kan man vælge at give det et føltjek 12-24 timer efter folingen – dyrlægen vil så tage en blodprøve for at se, om føllet har tilstrækkeligt med antistoffer. Du skal være opmærksom på, at hvis blodprøven tages senere end 12 timer, vil den ikke altid være retvisende i forhold til antistoffer.

Hold øje med føllet

Hvis føllet ikke løfter hovedet eller forsøger at strække forbenene frem inden for 20-30 minutter efter folingen, så bør du kontakte dyrlægen. Du skal også ringe til dyrlægen, hvis ørerne hænger på føllet, hvis det har en svag suttereflex, eller hvis føllet ikke står op og dier inden for 2 timer fra fødslen.

Føllets første afføring

Det er vigtigt, at føllet kommer af med tarmbegen – sort, sej afføring, som har været samlet i tarmen i fostertiden. Efter tarmbegen, som plejer at komme, når føllet er begyndt at die, vil afføringen ofte ændre sig til en lysere farve og en mere løs konsistens. Hvis føllet har svært ved at komme af med den første afføring, kan du give det Mikrolax, som vil hjælpe på afføringen. Kommer føllet ikke af med tarmbegen, kan det få kolik, så kontakt din dyrlæge, hvis det ikke sker. Husk også at se efter, om føllet tisser normalt.

Hold øje med hoppe og føl

Du må ikke efterlade hoppe og føl alene i stalden eller på folden, før føllet er kommet op og stå, har diet, efterbyrden er kommet ud af hoppen, og du har set, at hoppe og føl har fået god kontakt med hinanden. Et friskt føl dier ca. 3 gange i timen og lægger sig ned og sover.

Efter folingen

Når folingen er overstået, og alle de ovenstående ting er på plads, kan du muge resterne fra folingen ud og strø rent halm i boksen. Du kan med fordel lægge mere halm op langs kanterne, så føllet ikke kommer til at ligge med benene op ad bokskanten og risikerer at få sår eller ligger fast.

Ammehoppe eller føl

En foling går ofte godt, men man kan være uheldig og miste hoppe eller føl. Her kan det blive nødvendigt med en ammehoppe. Skulle situationen opstå, så kan du forhøre dig hos din dyrlæge eller søge via dit netværk og de sociale medier.

Føllet skal ud og røre sig

Hvis føllet er født i stalden, så kan det være en god ide at lade hoppe og føl komme ud og bevæge sig efter et par dage. Tillader vejret ikke, at det bliver på folden, så kan det alternativt være i f.eks. et ridehus eller lign. Hold dog stadig godt øje med dem.

De hyppigste sygdomme for føl

Normalt er et føl friskt og raskt fra fødslen, men desværre er det ikke altid sådan. De mest almindelige følsygdomme er følsyge, forstoppelse og benstillingsfejl.

Følsyge

Følsyge er en bakterieinfektion, som ofte rammer føllet i de første leveuger, hvis føllet ikke selv har nok antistoffer. Infektionen starter ét sted i kroppen som en ledinfektion, lungebetændelse eller diarré og kan så i værste fald udvikle sig til en generel blodforgiftning, også kaldet sepsis. Bakterierne spredes via luften, gennem slimhinderne i svælg, tarm eller infektion i navlen.

Symptomer:
- Mistet appetit
- Feber
- Utilpashed og træthed
- Visse kropsdele, blandt andet ørene og benene, bliver kolde på grund af nedsat blodcirkulation i kroppen
- Ømme og varme led, som kan optræde med væske. De mest almindelige steder er knæ og haseled
- Halthed kan ses på et eller flere ben, og ved hævelse i benet kan føllet ofte være springhalt

Behandling:
Behandlingen vil ofte være indlæggelse med ledskylning, intensiv antibiotikakur og plasmatransfusion.

Benstillingsfejl

Noget, der ofte forekommer hos for tidlig fødte føl og føl, som ikke vokser normalt, eller har ligget forkert i livmoderen, er benstillingsfejl. Føl kan have flere forskellige typer af benstillingsfejl.

Symptomer:
- Afvigende benstilling – enten ved at føllet går nede på koderne, eller det omvendt går helt oppe på tåen.
- Skævhed fra forknæ/has til kode eller skævhed fra kode til hov.
- Meget indfodet eller fransk stillet.

Behandling:
I lette tilfælde kan føllet vokse fra det, men du bør få din dyrlæge til at vurdere det enkelte føl, da det hurtigt kan ændre sig til det værre over bare et døgn. Vurderes det, at det kræver behandling, så er det vigtigt at gøre det i tide, inden vækstzonerne lukker sig. Ring til din dyrlæge, så dit føl kan komme i behandling. I nogle tilfælde vil dyrlægen samarbejde med din smed, og det er vigtigt altid kun at bruge registreret beslagsmed, så du er sikker på kompetent faglig rådgivning.

Egen forsikring til føllet

Et føl kan let komme til skade eller blive sygt, og et dyrlægebesøg kan ligeledes hurtigt blive dyrt. Med en god forsikring kan du give dit føl den bedste dækning, uden at du behøver at stå med alle omkostningerne selv. Har du haft Agria Foster-/følforsikring, så er føllet dækket med en sygeforsikring i de første 30. levedage. Så snart føllet er født, kan du forsikre føllet med en selvstændig forsikring fra 2. levedøgn. Læs mere på agria.dk.

Vi glæder os til at høre fra dig

... hvis du har ideer, kommentarer eller spørgsmål til forsikringen. Vi er her for dig.

- Find din lokale forsikringsrådgiver på agria.dk
- Ring til os på tlf.: 70 10 10 65
- Beregn pris og tegn forsikring online på agria.dk

På agria.dk finder du alle vores forsikringer. Her finder du også en oversigt med vores vilkår og kan beregne pris på forsikringer, samt finde råd om hvad du gør, hvis hesten kommer til skade.

Agria Dyreforsikring | Parkvej 1 | 2680 Solrød Strand | Tel 70 10 10 65 | hest@agria.dk | www.agria.dk
CVR-nummer 35814280 | Filial af Försäkringsaktiebolaget Agria (Publ) orgnr 516401-8003

Anbefalet af:

DANSK RIDE FORBUND

www.agria.dk

Agria Dyreforsikring